

RAAP België – Rapport 185

Archeologienota heraanleg van de kaai ter hoogte van de Europaterminal te Antwerpen

Archeologisch Vooronderzoek

Programma van Maatregelen
Bureauonderzoek – 2018A228

RAAP

Colofon

Titel: Archeologienota Europaterminal te Antwerpen (Archeologisch Vooronderzoek)

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2018A228

Versie: 08-02-2021

Auteur(s): Gill Thomas

Projectleider: Nathalie Baeyens

Projectmedewerkers:

Projectbegeleider:

Aardkundige:

Raaproject: ANHA04

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

Bevoegd gezag: Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV

Begoniastraat 13

9810 Eke

Telefoon 09/311 56 20

E-mail: raap@raap.be

Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2021

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1 Gemotiveerd advies – geen vervolg	4
1.1 Samenvatting van het vooronderzoek	4
1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	4
1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site	5
1.4 Impactbepaling	5
2 Programma van maatregelen	7
3 Bibliografie	8

1 Gemotiveerd advies – geen vervolg

1.1 Samenvatting van het vooronderzoek

RAAP België voerde een archeologisch vooronderzoek uit in het plangebied Deense kaai (Europaterminal) te Antwerpen. Dit gebeurde in functie van het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

Het archeologisch vooronderzoek had tot doel na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. Er zijn gegevens verzameld over de aardkundige, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis daarvan is een archeologische verwachting opgesteld en is nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed. Deze onderzoekstappen hebben geleid tot een advies.

Het plangebied en zijn omgeving behoorden oorspronkelijk tot het ecodistrict van de polders en de Scheldegetijden. Het was oorspronkelijk een laag gelegen gebied bestaande uit natte kleigronden. In de tweede helft van de 20ste eeuw werd het landschap rond het plangebied sterk gewijzigd in het kader van de havenuitbreidingen. Hierbij werd het plangebied en bij uitbreiding de omgeving sterk opgehoogd voor de aanleg van de Europaterminal. Eventueel aanwezige archeologische resten bevinden zich onder metersdikke ophogingspakketten of zijn reeds sterk verstoord door enerzijds een doorbraakgeul van de Zeeschelde en de aanleg van de bestaande kade.

Gezien de natte condities en de getijden invloed van de zeeschelde kan de verwachting voor sporen- en artefactensites als laag beschouwd worden. Voor sporen vanaf de middeleeuwen (13de eeuw) is de havenuitbreiding en de bouw van de Europaterminal nefast geweest. Ook voor deze dient de verwachting bijgesteld te worden naar laag.

In het oosten van het plangebied worden er mogelijks restanten van het 16de-eeuws fort Frederik Hendrik en het 19de-eeuwse haventje verwacht. Echter, de verstoringen in dit deel van het plangebied vallen grotendeels samen met de locatie van het huidige kade. De welke reeds verstoringen hebben teweeg gebracht.

Om bovenstaande redenen wordt er **geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd**.

1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Tijdens het bureauonderzoek zijn de noodzakelijke landschappelijke, archeologische en historische data geraadpleegd. Op basis van deze gegevens is een uitspraak gedaan over de aan-/afwezigheid van archeologisch erfgoed. Er is een archeologische verwachting opgesteld en de afweging voor de noodzaak tot verder vooronderzoek heeft een voldoende gefundeerde conclusie opgeleverd. De geplande werkzaamheden zullen geen impact hebben op eventueel aanwezige archeologische resten.

1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site

Op basis van de verzamelde gegevens is een archeologische verwachting opgesteld. Deze geeft inzicht in de aard en ouderdom, (diepte)ligging en gaafheid van eventueel aanwezige archeologische resten. Ter hoogte van het plangebied zijn het merendeel van de bodems kunstmatig opgehoogd met metersdikke ophogingspakketten. Ondanks het feit dat de werfzone of aanlegkuil van de nieuwe kade tot op een diepte van 0m TAW zal aangelegd worden is de kans op het aantreffen van archeologische relictten eerder laag.

- *Vindplaatsen van Jager-verzamelaars*

Voor een goede bewaring van vindplaatsen van jager-verzamelaars is een intact bodemprofiel nefast. Binnen het aardkundig luik werd echter vastgesteld dat er zich ter hoogte van het plangebied geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bevindt. In het uiterste oosten van het plangebied zou het Quartairdek uit getijdenafzettingen bestaan. Het is met andere woorden zeer waarschijnlijk dat indien er zich op de locatie van het plangebied vindplaatsen van jager-verzamelaars hebben bevonden dat deze door toedoen van de dynamiek van dit landschap weg geërodeerd zijn.

- *Sporensites*

Ook voor sporen sites spelen de landschappelijke eigenschappen een belangrijke rol. Een nat milieu worden tot aan de middeleeuwen als ongunstig gezien. Om deze reden wordt de trefkans voor sporensites vanaf het finaal-neolithicum tot en met de Romeinse periode eerder laag ingeschat. Vanaf de Middeleeuwen gaat men deze natte gronden stelselmatig gaan exploiteren door deze in te dijken. De trefkans voor sporen vanaf de middeleeuwen (13de eeuw) is vanuit dit oogpunt hoog.

De historische kaarten tonen inderdaad een heus net van dijken langs de dit deel van de Zeeschelde. In het noordwesten van het plangebied zou een dergelijk dijktracé over het plangebied lopen. Al is het eerder onwaarschijnlijk dat dit tracé bij de uitbreiding van de haven ongeschonden is gebleven. In het oosten van het plangebied situeerde zich het fort Frederic Hendrik. Dit 16de-eeuws fort is gelegen aan de oever van de Zeeschelde. In de loop van de 19de eeuw werd er tevens een haventje aangelegd ter hoogte van dit fort. Dit haventje bestond uit een L-vormige steiger en een invaart aan in het noorden, tussen de steiger en de dijk langs de Zeeschelde.

Het fort werd reeds bij de eerste havenuitbreiding (gedeeltelijk) geslecht en afgedekt met aangevoerde sedimenten. Het haventje zeker blijft nog tot 1971 zichtbaar. Bij de aanleg van de Europaterminal wordt het haventje geïncorporeerd in in het beschermd erfgoedlandschap van brakwaterschorren. Daarbij heeft men het haventje opgevuld met baggerspecie.

1.4 Impactbepaling

Ondanks het feit dat de bouw van deze nieuwe kade een grondverstoring tot op Ca. 0 m TAW zal teweegbrengen is de invloed ervan op zowel artefacten sites als sporensites relatief klein.

Voor vindplaatsen van jager-verzamelaars is de getijdeninvloed van de zee schelde immers nefast geweest en aan sporensites tot en met de Romeinse periode kan op basis van de ligging een zeer lage verwachting toegekend worden. Voor sporen vanaf de middeleeuwen kan verondersteld worden dat de havenuitbreiding reeds een grote invloed heeft gehad op eventuele archeologische resten. Er kan

immers verondersteld worden dat men bij het bouwrijp maken van de gronden alle bovengrondse structuren geslecht hebben.

Enkel in het oosten van het plangebied is er een hoge verwachting voor het aantreffen van resten van het 16de-eeuws fort en het 19de-eeuwse Haventje. Echter. Beiden worden verondersteld zich op de grens van de plangebied te bevinden. Op deze locatie wordt er te hoogte van het water een tijdelijke constructie voorzien teneneinde de voorzijde van de bestaande kade vrij te leggen en de nieuwe kade te realiseren. De nieuwe kade muur zal op deze locatie grotendeels samenvallen met de huidige kade. Een zone die bij de aanleg van deze laatste reeds verstoord werd. Om deze reden is de impact van de geplagde werken laag.

Gezien de lage verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen van jager-verzamelaars en sporensites. Als ook de beperkte verstoringen ter hoogte van het fort Frederik Hendrik en het bijhorende haventje word **verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk geacht.**

2 Programma van maatregelen

Er wordt geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Wel blijft de meldingsplicht gelden bij toevalsvondsten (ofwel de vondst van een roerend of onroerend goed met archeologische erfgoedwaarde, zoals deze omschreven wordt in Artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013). Dit geldt voor vondsten gedaan buiten de context van archeologisch vooronderzoek, archeologische opgravingen, of gebruik van een metaaldetector.

3 Bibliografie

